

Juli 2016

Notat vedrørende netetik

9. A har lige fået spisefrikvarter. Monica sidder og ser på billederne, som Alex lige har opdateret fra weekendens fest. Der er mange af hende og mere end 80, der har liket billedet, hvor hun kysser med Tobias. Tobias har ikke liket det. Der er også et billede af Julie, hvor man kan se, at hun kysser Amin. Julie er bange for, at hendes kæreste Rolf har set billedet. Nogle af drengene sidder og kigger på en video fra festen. Jesper viser stolt, hvordan han fik lov til at røre ved Almas bryster. Alma ved ikke, at videoen findes. Sofie går rundt alene - hun har endnu ikke hørt fra Tino, som hun i de sidste par måneder har chattet med. Måske blev han vred over, at hun ikke ville sende ham billederne?

Nogle af drengene fra klassen har fået fingre i en mappe med "Byens hottestes babes". Der er også et billede af Tim i underbukser. Drengene har kommenteret billedet med "hvis alt går galt, kan vi jo altid snuppe ham her". Tim har ikke været i skole de sidste par uger.

Sådan kunne en helt almindelig dag på en tilfældig skole eller gymnasium se ud. Der er seksualitet og følelser i luften, og der bliver delt, liket og blokeret, samtidig med at grænser udviskes og overskride.

Men hvordan klæder man børnene på til at begå sig hensigtsmæssigt i den digitale verden? Hvordan kan man som forælder få indblik i, hvad der er på spil for de unge? Og hvad gør man, hvis der opstår uheldige situationer man ikke selv kan overskue?

Dette notat er udarbejdet på baggrund af et møde mellem skolebestyrelserne og Børne- og Undervisningsudvalget. Notatet belyser tre hovedpunkter i debatten om netetik:

1. Lovgivning ift. aldersgrænser og deling af billeder.
2. Kendetegn ved danske børn og unges adfærd på nettet.
3. Vejledning til forældre ift. børn og unges adfærd på nettet.

Lovgivningen

Aldersgrænser på sociale medier

Tre ud af fire danske børn har en profil på et af de sociale medier, dog langt flere blandt de ældste end blandt de yngste, men hvornår må man oprette en profil på fx Facebook? Og hvad sker der egentlig, hvis man snyder lidt med sin alder og opretter en profil, selv om man er for ung?

Man skal være 13 år for at oprette en profil på mange af de sociale medier, herunder Facebook, Instagram og Twitter. På Snapchat kan man godt oprette en profil, selvom man er yngre, men der er en del funktioner, der først bliver åbnet for, når man er 13 år.

Aldersgrænserne skyldes, at det er amerikanske tjenester. I USA må man ikke vise reklamer til og indsamle oplysninger fra personer under 13 år. Det er dermed meget usandsynligt, at politiet en dag banker på døren, fordi man har været på Facebook i for ung en alder. Som forælder bør man overveje, om det alene er alderen, der skal give adgang til Facebook, eller om der er andre og vigtigere ting på spil. Bliver man nødvendigvis en kompetent bruger af de sociale medier, idet man fylder 13 år, eller ligger der et arbejde i at klæde ens børn på til at begå sig i den verden?

Lovgivning ift. deling af film og billeder

I de fleste tilfælde kan man blive straffet for at dele eller offentliggøre private og/eller intime billeder af andre personer uden vedkommendes samtykke. Der er to hovedkategorier af intime billeder eller film: Pornografiske og æreskrænkende/ikke-pornografiske billeder.

Æreskrænkende materiale er billeder eller film af en eller flere personer, der godt kan være helt eller delvist afklædte, men hvor der ikke er fokus på kønsorganer, og hvor der ikke foregår noget tydeligt seksuelt. Hvis man videresender ærekrænkende materiale uden samtykke, kan man blive straffet for krænkelse af privatlivet, da man ikke må udstille andre mennesker i pinlige eller private situationer. Hvis man offentliggør materialet, så mange kan se det, fx på en hjemmeside, så øges straffen. Den relevante paragraf står i straffelovens afsnit om ærekrænkelse.

Pornografiske billeder er billeder af en eller flere personer, som gør noget tydeligt seksuelt, eller hvor der er fokus på kønsorganerne. Pornografiske billeder med personer under 18 år er ulovlige (børnepornografi), og det er ulovligt at producere og /eller dele den slags materiale, med mindre:

Der er tale om et kærestepar, der sender billeder til hinanden, og hvor begge parter har givet lov (samtykke) til det, og begge parter i kæresteforholdet er 15 år eller derover.

Hertil gælder en række undtagelser:

- Det er aldrig lovligt at sende den type billeder til en tredje person.
- Det er også ulovligt at sende den type billeder, hvis der er andre personer under 18 år på billederne.
- Hvis kæresteforholdet slutter, gælder aftalen mellem de to personer ikke længere, og det er derfor ulovligt at opbevare nøgenbillederne. Det betyder, at man ifølge loven skal slette billederne, hvis man slår op.
- Offentliggørelse af den type billeder vil være en grovere overtrædelse end videresendelse. Man bør derfor aldrig offentliggøre eller videresende den type billeder.

Pornografiske filmoptagelser:

Pornografiske filmoptagelser er filmoptagelser af en eller flere personer, som gør noget tydeligt seksuelt eller, hvor der er fokus på kønsorganerne. Det er altid ulovligt at sende og/eller opbevare filmoptagelser af personer under 18 år, også selvom der er tale om et kærestepar, og personen/personerne på filmen har givet lov til det.

Hvad kendetegner de danske børn og unges adfærd på nettet?

Hvad er det så børnene og de unge bruger nettet til? Er det kun sex, vold og andet uhensigtsmæssigt indhold de præsenteres for? Nej, det er heldigvis meget andet, de bruger deres tid ved skærmen på. EU Kids online, som er et komparativ studie omkring Europas digitale børn og unge, har i årene 2009 - 2011 undersøgt internetvanerne hos 25.000 børn og forældre fra 25 forskellige lande. I 2014 blev undersøgelsen udvidet, så den nu omfatter 33 lande. Det er data herfra, der primært gives i nedenstående afsnit.

Online-livet

- 98 % af alle danske børn mellem 9 og 16 år har adgang til internet i hjemmet, hvilket er det højeste antal blandt de lande, der indgår i undersøgelsen.
- Danske børn er i gennemsnit 7 år, når de begynder at bruge nettet. Det europæiske gennemsnit er 9 år.
- Flertallet af de danske børn, der bruger internettet, er online dagligt (81 %)
- Danske børn på 10 år bruger i gennemsnit 3-3½ time om dagen foran en skærm.
- Danske børn har, som børn i de andre nordiske lande, oftest forældre, der også er online dagligt. Dermed er der ikke så stor afstand mellem børnenes og forældrenes netkompetencer, som man ser i andre lande.

Der er lidt forskel på hvad drenge og piger bruger nettet til. Pigerne bevæger sig hurtigere væk fra kun at spille og orienterer sig hurtigere mod de kendte sociale medier, mens drengene holder fast i spillene i længere i tid.

Drengene på nettet

De 7-8-årige drenge er mest opslugt af spillene. De konkurrerer i spilfærdigheder og i at stige i levels. Ofte spiller de spil i stil med Clash of Clans og Minecraft. De bruger sjældent chatfunktionerne i spillene. Som 9-10-årige er de stadig mest optaget af selve spillet. De kommunikerer både via spillene og i bl.a. Skype og Messenger. Det er vigtigt for dem at kunne chatte med hinanden samtidig med at de spiller mod hinanden. Hvis de er på sociale medier, er de der oftest for at kunne spille de spil, der er tilgængelig der.

Drengene i 11-12 års alderen spiller stadig meget, chatter og Skyper stadig mest om spillet, men de begynder så småt at bruge chatfunktionerne til chat om andet end spillet. De begynder at få profiler på Instagram og Facebook, som de bruger til at sende billeder og tekstbeskeder.

Pigerne på nettet

Hos de 7-8-årige piger er det også spil, der fylder mest. Her er det typisk spil som MovieStarPlanet, Littlest Pet Shop, goSupermodel, Hay Day og til dels Minecraft. Der er typisk ikke væsentlig social interaktion. Som 8-9-årige er det de samme spil, men med mere social interaktion. Spillet bliver en platform hvor man mødes og chatter. De 9-10-årige piger spiller stadig. De begynder så småt at få debut på nogle af de kendte medier som fx Instagram, Snapchat og Facebook. Når pigerne bliver 11-12 år bevæger de sig væk fra spillene og er i fuld gang på sociale medier med Instagram (billeder og videoer – ikke så meget tekst), som det mest populære. Mange har Facebook-profiler og lidt under halvdelen tjekker de sociale medier dagligt i kraft af, at de har deres egen smartphone.

Farer på nettet?

EU Kids Online viser, at danske børn er relativt kritiske overfor internettet, og langt størstedelen er klar over, at der findes ting på nettet, der kan genere børn på deres respektive alder. Omfattende brug af nettet medfører altså ikke en mindre kritisk tilgang.

75 % af de danske børn har en profil på et socialt netværkssted. Der er dog langt flere blandt de ældre end blandt de yngre børn (det europæiske gennemsnit er 59 %). Børnene er relativt opmærksomme på, hvad man skal passe på, og 78 % har ikke en offentlig tilgængelig profil, mens 87 % ikke viser telefonnummer og/eller adresse.

Der er lidt forskel på, hvad danske drenge og piger kan opleve som generende at se på nettet, men i store træk er det følgende:

- At se seksuelle billeder
- At se voldeligt indhold
- Mobning
- At sende eller modtage seksuelle billeder
- At kommunikere med, eller møde nogle, som man ikke kender offline.

At se noget af ovenstående er ikke ensbetydende med, at man bliver generet af det. Ofte vil de yngste opleve det mere ubehageligt end de ældre. Da danske børn bruger meget tid på nettet, er de meget naturligt også mere udsatte for at se noget af ovenstående end unge i andre lande, hvor man bruger mindre tid på nettet. Samtidig er danske forældre blandt de bedste til at tale med deres børn om deres færden og oplevelser på nettet. Det anbefales, at tale med ens børn om adfærd og oplevelser på nettet frem for mere restriktive og begrænsende tiltag.

Deling af intime billeder

I pjecen "Nøgen på nettet" refereres der til Ungeprofilundersøgelsen fra 2016, hvor man har spurgt ind til deling af intime billeder, både i folkeskolens 7. - 9. klasser og i gymnasierne. Besvarelserne viser, at omfanget stiger med alderen, og at det er ganske få i folkeskolens udskoling, der sender eller modtager billeder/videoer med seksuelt indhold af dem selv eller andre. Pjecen kommer desuden med en række bud på, hvorfor unge deler intime billeder med andre, samt hvorfor nogen deler andre unges billeder.

Gode råd til forældre

Aktiv mediering

EU Kids online fremhæver aktiv mediering som den bedste måde for forældre at involvere sig på i deres børns netadfærd. Aktiv mediering står i modsætning til overvågning, forbud og restriktioner og henviser til en tilgang præget af *nysgerrighed* og *tillid*, samtidig med, at man skaber *rammerne* og giver børnene og de unge *redskaberne* til at begå sig på nettet.

Nysgerrighed refererer til det at være åben overfor de unges logikker, overbevisninger og forventninger. Hvorfor betyder det noget af få likes? Hvordan kan det være man tror, at de andre har det federe? Men det handler også om nysgerrighed om den unges tanker omkring seksualitet, kærlighed og parforhold. Det kan umiddelbart virke meget ligetil, men flere undersøgelser peger på, at de unge savner deres forældre og oplever dem som utilgængelige og fraværende i deres digitale hverdag.

De unge har samtidig brug for forældrenes *tillid*. De eksperimenterer, fejler og prøver igen, og har brug for forældrenes tillid til denne proces. Den tillidsfulde tilgang står her i kontrast til det at overvåge, forbyde eller lave restriktioner på nettet. Det er et led i opdragelsen at lave aftaler med vores børn og herigennem lære dem om spilleregler og ansvar, og hvis man vælger at overvåge, forbyde eller lave restriktioner, kan tilliden let blive brudt.

Det betyder ikke, at forældrene blot skal give slip. Forældrene skal sætte de overordnede *rammer* og påtage sig det overordnede ansvar for, hvordan man agerer på nettet. De skal tage stilling til, hvornår, og hvor meget de unge kan være på? Om det er okay at bruge telefonen, mens man spiser eller i sengen? Vi lever i en tid, hvor opdragelsen er meget demokratisk og involverende, og hvor børn og unge ofte bliver spurgt om, hvad de tænker. Her er det vigtigt, at forældrenes rammer og holdninger bliver tydelige, så børn og unge har klare guidelines at følge.

En hurtig guide til at tackle børnenes online-liv kunne se således ud:

1. Interesser dig for dit barns online-liv ved at spørge ind til det og følge med.
2. Husk at børn bruger medier til det samme som voksne: At søge informationer, læse nyheder, lade sig underholde, spille, slappe af og være i kontakt med vennerne.
3. Anerkend at digitale og sociale medier for børn er en adgangsbillet til fællesskabet.
4. Overvej at indføre tidsbegrænsninger for online-brug og mediefri zoner.
5. Vær selv en god rollemodel i forhold til fx tidsbegrænsning og at være nærværende.
6. Lær dit barn gode online-vaner som at tale pænt, ikke dele private oplysninger og at blokere for ubehagelige personer.
7. Hjælp dit barn med at løse konflikter, ligesom du ville gøre i den fysiske verden.
8. Opsøg information om de sociale medier og de spil, dit barn ønsker en profil på.
9. Hjælp dit barn med at indstille privatlivsindstillingerne på de sociale medier.
10. Lav regler om apps og køb i apps.

Det anbefales desuden, at man lærer børnene S.M.A.R.T.-reglerne:

Sæt Grænsen (Blokér ubehagelige personer og hjemmesider. Læg ikke private oplysninger om dig selv ud på nettet).

Mød ikke en net-kontakt alene (Tal med dine forældre, hvis du vil mødes med én, du kun kender fra nettet. Gå aldrig alene til mødet).

Anmeld og Blokér (Gem beviserne og anmeld snyd eller ondskabsfuld opførsel).

Respekter andre (Skriv pænt og læg ikke billeder eller private oplysninger om andre ud på nettet).

Tal med en du stoler på (Husk, det hjælper altid at tale med nogen, hvis du har oplevet noget dårligt).

Inspiration og hjælp

Hvad gør man så, hvis man pludselig står i en situation, der er svær at håndtere, fx hvis der er delt et intimt billede? Hvor kan man finde hjælp? Skal man altid melde det til politiet? Kan billedet blive slettet? Det er svært at give ét bestemt svar, da alle situationer er forskellige og skal behandles individuelt. Det kan fx i nogle tilfælde give øget, uønsket opmærksomhed omkring en situation, hvis det bliver meldt til politiet.

I stedet for at forsøge at komme med brede, generelle svar, henvises der til nedenstående links, hvor der er hjælp at hente, hvis man står med en konkret udfordring ift. brugen af internettet og de sociale medier.

"Der er så meget forældre ikke forstår..." Guide til forældre med 7-12 årige børn. Kan bestilles på www.medierådet.dk

"Har du været nøgen på nettet?" – et hæfte til teenagere, der selv har delt intime billeder eller film. www.sikkerchat.dk

"Når børn og unge deler intime billeder på nettet" – viden til fagpersoner.
www.sikkerchat.dk

Red barnets onlinerådgivning *Sletdet* – hvis man som barn, ung eller voksen har brug for viden eller sparring om deling af intime billeder. www.sikkerchat.dk/sletdet

www.cyberhus.dk – debat og chatrådgivning til børn og unge om livet på de sociale medier.

www.sikkerchat.dk for børn, forældre og professionelle.

www.eukidsonline.net komparativt studie omkring Europas digitale børn og unge.